

Tariffnemndas vedtak av 11. oktober 2018 om fortsatt delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene

Protokoll 4/2018

Innledning

Saken gjelder videreføring av delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene. Det vises til forskrift om delvis allmenngjøring av forskrift av 23. september 2016 nr. 1243 om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene. Tariffnemnda har mottatt til behandling LOs begjæring av 24. mai 2018 om fortsatt allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene.

Nemnda besluttet å sende saken på høring. Høringsfristen ble satt til 20. september 2018. I møte 11. oktober 2018 fattet nemnda vedtak om fortsatt allmenngjøring.

I begjæringen viser LO til at allmenngjøringen av Landsoverenskomsten for elektrofagene første gang trådte i kraft 1. mai 2015, og dermed har vært virksom i en begrenset periode. Det anføres at de samme forholdene som lå til grunn for den opprinnelige begjæringen fortsatt gjør seg gjeldende.

LO viser til at Arbeidstilsynet har konstatert en betydelig andel brudd i forhold til kontrollpunktene lønn og dekning for reise, kost og losji. I tillegg kommer brudd knyttet til påseplikt og informasjonsplikt.

Det vises videre til at Fafos analyse av lønn blant arbeidstakerne innenfor elektrisk installasjonsarbeid. Analysen viser at mens til sammen bare 14 prosent av de norske arbeidstakerne tjente under 210 kroner i timen, gjaldt det hele 37 prosent av østeuropeerne (EU 10). Tallet må anses som høyt ettersom statistikkgrunnlaget, som er hentet fra SSB, ikke inneholder lønnsoversikt fra bemanningsbyråer - hvor innslaget av utenlandske arbeidstakere er betydelig, og hvor det kan forventes at lønnsnivået blant disse generelt ligger lavere. Det samme gjelder i enda større grad utstasjonerte arbeidstakere fra utenlandske selskaper som heller ikke omfattes av datagrunnlaget. Det fremgår også at en ikke ubetydelig andel av utenlandske arbeidstakere fra EU 10 (178 av 979) ligger i det laveste inntektsintervallet på 100-180 kr pr time.

At statistikkgrunnlaget er avgrenset til å omfatte arbeidstakere i ordinære norske virksomheter, gir også grunn til å tro at hovedtyngden av de østeuropeiske arbeidstakerne innenfor denne gruppen er fagarbeidere med DSB godkjenning, og som dermed skulle hatt fagarbeiderlønn. De norske virksomhetene ansetter i liten grad ufaglærte arbeidstakere fra disse landene. Det anføres at tallene med tydelighet viser at for en stor gruppe av arbeidsinnvandrerne fastsettes

lønn ut fra de allmenngjorte minstesatsene, og i en del tilfeller lavere, og at det ligger et kontinuerlig sterkt lavlønnspress i næringen.

LO anfører at det ut fra det ovennevnte ikke er noen indikasjoner som tilsier at lavlønnspresset innen elektrofagene har avtatt siden Tariffnemndas siste vedtak den 23.09.16. Det er derfor grunnlag for å konkludere på samme måte som i notat fra Samfunnsøkonomisk analyse til Tariffnemnda av samme dato, der det fremheves at en avslutning på allmenngjøringen vil medføre "stor sannsynlighet for at utenlandske arbeidstakere igjen vil oppleve en svekkelse av lønns- og arbeidsvilkårene sammenliknet med utviklingen blant norske arbeidstakere."

Det fremholdes at EL og IT forbundet nedlegger et betydelig arbeid i å skape tillit og å få innsyn i lønns- og arbeidsvilkår hos utenlandske arbeidstakere som arbeider i utsatte bedrifter. Det er fremlagt dokumentasjon for Tariffnemnda som etter LOs og forbundets oppfatning er illustrerende for tilstanden i deler av bransjen.

Det vises for øvrig til forutsetningene i Ot.prp. nr. 88 (2008-2009) side 27-29 og Innst. O. nr. 131 (2008-2009) side 10 og til Tariffnemndas praksis.

LO legger etter dette til grunn at det fortsatt vil være behov for allmenngjøring som et nødvendig tiltak for å oppnå likeverdige lønns- og arbeidsvilkår mellom innenlandsk og utenlandsk arbeidskraft på elektrooverenskomstens område. LO ber Tariffnemnda om å fatte vedtak om videreføring av forskrift av 23. september 2016 nr. 1243 om allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene med reviderte satser iht. Landsoverenskomsten for elektrofagene 2018-2020.

Landsoverenskomsten for elektrofagene for perioden 01.04.18 til 30.03.20 har blant annet følgende reviderte satser:

For faglærte:	kr. 211,70
For ufaglærte:	kr. 184,36

Tariffnemnda har også mottatt et felles brev fra NELFO og EL og IT Forbundet av 1. juni 2018, som ber om at det vedtas fortsatt allmenngjøring for elektrofagene. De anfører at videreføring vil forhindre tilbakefall til mer ekstrem lavtlønnskurransse og konkurransevridning til ugunst for den seriøse delen av bransjen. Deres oppfatning er at allmenngjøringen har redusert omfanget av sosial dumping i elektrobransjen og etablert et minstenivå som er nødvendig for å hindre konkurransevridning.

Høringsrunden

LOs begjæring om fortsatt allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene ble sendt på høring den 26. juni med svarfrist 20. september 2018. Det ble mottatt følgende høringssvar med merknader:

Arbeidstilsynet viste til tidligere oversendt notat med statistikk fra tilsyn med forskriften, som også er vedlagt LOs begjæring. Av oversendte tabell fremgår det at Arbeidstilsynet i omtrent 22

prosent av tilsynene finner avvik knyttet til allmenngjøringsregelverket. Både frekvens på kontroll og andelen brudd på de fire kontrollpunktene varierer. For øvrig hadde Arbeidstilsynet ingen merknader til forslaget.

NHO har avgitt høringsuttalelse på vegne av NHO med tilsluttede landsforeninger. NHO understreker Tariffnemndas adgang til å beslutte allmenngjøring dersom vilkåret om dokumentasjon for at utenlandske arbeidstakere utfører arbeid på vilkår som samlet sett er dårligere enn gjeldende tariffavtale, og at nemnda må vurdere forholdsmessigheten av det enkelte vedtak.

Norsk Industri ber om at en eventuell fortsatt allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofag (LOK) spesifikt unntar elektroarbeid fra forskriftens virkeområde. Det legges videre til grunn at det er enighet om at unntaket for petroleumsvirksomhet til havs fortsatt skal være unntatt fra allmenngjøringen, slik det også fremgår av utkastet til ny forskrift.

Norsk Industri mener videre at dokumentasjonskravet om at det må være overveiende grad av sannsynlighet for at utenlandske arbeidstakere utfører eller kan komme til å utføre arbeid på vilkår som samlet sett er dårligere enn for norske arbeidstakere, jf. allmenngjøringsloven § 5, annet ledd, ikke er oppfylt for den delen av bransjen som driver med skipsinstallasjon (maritim sektor). Det fremlagte tallmaterialet sonderer ikke mellom de ulike virksomhetsområdene i bransjen. Det anføres at dokumentasjonskravet ikke er oppfylt blant annet fordi tallmaterialet som er fremlagt ikke omfatter bemanningsforetak. Det er heller ikke dokumentert at lønnsnivået for entreprisekontrakter er så lavt at det er behov for allmenngjøring.

Videre vises det til at de aller fleste skipsinstallatørbedriftene er omfattet av LOK eller andre landsomfattende tariffavtaler, slik at innleid utenlandsk arbeidskraft vil være vernet av likebehandlingsreglene. Det påpekes også at LOK er en normal lønnsavtale med et høyt timelønnsnivå som ikke kan fravikes. Allmenngjøring innenfor maritim sektor ville etter dette være et uforholdsmessig tiltak.

Norsk Industri mener videre at allmenngjøring av *kostnadsdekning (reise, kost og losji)* ikke er forenlig med Norges EØS-rettslige forpliktelser, og at nåværende forskrift kan derfor ikke videreføres hva gjelder krav om dekning av reise, kost og losji i henhold til forskriften § 7. Denne bestemmelsen må derfor tas ut av allmenngjøringsforskriften. I henhold til EFTA-domstolens og ESAs vurdering er dekning av kostnader til reise, kost og losji ikke omfattet av minstelønnsbegrepet i Utsendingsdirektivets artikkel 3 nr. 1. Unntaksadgangen i art. 3 nr. 10 er en snever unntaksregel, og EFTA har vurdert at denne ikke rettferdiggjør en allmenngjøring av dekning av kostnader til reise, kost og losji. Norsk Industri mener det vil være feil å vektlegge Høyesteretts dom i STX-saken i 2013 etter ESAs klare tilbakemelding til Norge tre år senere om at dette er en uriktig tolkning av Utsendingsdirektivets art. 3 nr. 10.

Norsk Industri skriver videre at det blir feil å legge vekt på at en manglende allmenngjøring av utgiftsdekning vil føre til forskjellsbehandling mellom norske og utenlandske arbeidstakere. Utsendingsdirektivet er nettopp bygget på en forutsetning om at det er hjemlandets rett som regulerer utsendte arbeidstakers rettigheter til kostnadsdekning, se særlig avsnitt 46 i vedlagte brev. Det er i tillegg et poeng at regelen i artikkel 3 nr. 7, som eksplisitt unntar kostnadsdekning

til RKL fra hva som kan allmenngjøres, fullstendig hadde mistet sin betydning dersom unntaksbestemmelsen i artikkel 3 nr. 10 likevel skulle kunne sette dette eksplisitte unntaket til side.

Spekter støtter ikke en fortsatt allmenngjøring av tariffavtale for elektrofag. De mener allmenngjøring er et kraftig myndighetsinngrep som kun må brukes der det klart er dokumentert at lønns- og arbeidsvilkårene ligger klart under det som må anses som sosialt akseptabelt i Norge. Dersom nemnda likevel finner å ville videreføre allmenngjøringen har Spekter ingen merknader til at satsene justeres i tråd med resultatet fra overenskomstrevisjonen 2018.

YS er opptatt av å bekjempe sosial dumping og undergraving av tariffavtalenes lønns og arbeidsvilkår. De mener allmenngjøring av tariffavtaler er et egnet virkemiddel i kampen mot sosial dumping og det er derfor et meget viktig tiltak i enkelte bransjer. YS mener at Landsoverenskomsten for elektrofagene er en av de avtalene det har vært riktig å allmenngjøre og de kan ikke se at det har skjedd endringer i bransjen som tilsier at det ikke lenger er behov for allmenngjøring. YS støtter derfor fortsatt allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene og dette syn deles av våre medlemsforbund.

Akademikerne støtter LOs begjæring om fortsatt allmenngjøring.

LO hadde ingen merknader utover det som fremkommer i begjæringen.

Det er mottatt hørings svar uten merknader fra **Justis- og beredskapsdepartementet** og **Utenriksdepartementet**.

Tariffnemnda innhentet i forkant av behandlingen statistikker fra SSB over lønnsnivået i bransjene som var begjært allmenngjort.

Tariffnemndas vurderinger

Tariffnemnda finner ut fra en samlet vurdering av dokumentasjonen av forholdene i bransjen som er lagt fram i LOs begjæring 25. mai 2018 og dokumentasjonen fremkommet i høringsrunden, at vilkårene for allmenngjøring er til stede. Statistikkene som er fremlagt fra SSB viser at det ikke er mange utenlandske arbeidstakere i denne bransjen som ligger under allmenngjort nivå per i dag, men at mange utenlandske arbeidstakere ligger på allmenngjort nivå og har vesentlig lavere lønn enn norske arbeidstakere. Tariffnemnda mener det er en overveiende sannsynlighet for at lønnsnivået for utenlandske arbeidstakere vil kunne synke under allmenngjort nivå dersom allmenngjøringen ikke videreføres. Nemnda finner det dermed tilstrekkelig dokumentert at behovet for allmenngjøring foreligger på det nåværende tidspunkt.

Tariffnemnda har vurdert innspillene fra Norsk Industri om å endre virkeområdet for forskriften. Nemnda kan imidlertid ikke se at det er grunn til å unnta verken elektroarbeid eller skipsinstallasjon (maritim sektor). Forskriftens virkeområde blir dermed videreført slik det har vært.

Tariffnemnda har i tidligere vedtak lagt til grunn at bestemmelsene i forskriften om utenbystillegg, arbeidstid, overtidstillegg samt dekning av reise, kost og losji er i samsvar med EØS-retten, jf. Høyesteretts avgjørelse i Rt-2013-258 (Verftssaken). Nemnda fatter sine vedtak innenfor rammene av det rettskildebildet nemnda til enhver tid finner bindende for nemndas kompetanse. Tariffnemnda er kjent med ESAs synspunkter på Høyesteretts avgjørelse og Tariffnemndas praksis. I tillegg er det fattet vedtak om endringer i utsendingsdirektivet som vil få virkning fra 2020. Tariffnemnda har tatt dette i betraktning ved vurderingen av bestemmelsene.

Tariffnemnda vurderte først prinsipalt om hele bestemmelsen om reise, kost og losji burde tas ut av forskriften. NHOs representant i tariffnemnda (medlemmet Weltzien) og medlemmet Cordero-Moss var prinsipalt for å fjerne bestemmelsen om reise, kost og losji i sin helhet, mens LOs representant (medlemmet Bodding) var for å beholde bestemmelsen i sin helhet. Nemndsleder Nafstad mente at bestemmelsen burde beholdes, men at det burde gjøres enkelte endringer med sikte på (delvis) tilpasning til det kommende utsendingsdirektivet. Medlemmet Holden støttet dette.

Det var dermed flertall for å justere bestemmelsene om reise, kost og losji. Videre drøfting, og avgjørelse av bestemmelsens innhold, forutsatte dette. Endelig stemmegivning er dermed subsidiær.

Nemndas flertall, medlemmene Nafstad, Holden, Cordero-Moss og Weltzien, kom etter dette til at dekning for «et rimelig antall hjemreiser» fjernes fra forskriften. Endringen er å forstå slik at det ikke lenger foreligger en plikt til dekning av reiser mellom hjemlandet og Norge. Dekning av utgifter til reise, kost og losji skal fortsatt gjelde for reiser i Norge.

Flertallet mener ut fra det ovenstående at ny bestemmelse vedrørende dekning for reise, kost og losji ikke er i strid med norsk rettstilstand. Avgjørelsen inntatt i Rt-2013-258 er fremdeles retningsgivende for hva nemnda kan legge til grunn. Hva gjelder bestemmelser om «offentlig orden», og i den sammenheng betydningen av den norske forhandlingsmodellen, trepart-samarbeidet og frontfagsmodellen, vises for så vidt til dommens avsnitt 159-170. Nemnda er klar over den kritikk som er reist mot Høyesteretts avgjørelse og ESA sitt syn på regelverket. Samtidig er det også vedtatt et nytt utsendingsdirektiv som skal tre i kraft i 2020 hvor reise, kost og losji vil kunne inkluderes i minstelønnsbegrepet. Nemndas medlemmer Nafstad og Holden har etter dette konkludert med at det formål og de hensyn som ligger bak allmenngjøringsloven, se til eksempel nevnte dom avsnittene 62-72, sammenholdt med de endringer som kommer i utsendingsdirektivet, gir et tilfredsstillende hjemmelsgrunnlag for bestemmelsene i den nye forskriften. Nemndas medlem Bodding mener det ikke foreligger noen endring av rettstilstanden siden forrige allmenngjøringsvedtak som tilsier at dagens bestemmelse om reise kost og losji må endres.

Avslutningsvis har nemnda foretatt en presisering i forskriftens § 7 vedrørende ikrafttreden og opphør av forskriften. Dette for å tydeliggjøre at forskriften gjelder inntil nemnda treffer nytt vedtak, men at forskriften oppheves dersom det ikke kreves ny allmenngjøring innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale. Dette følger allerede av allmenngjøringsloven § 7.

Tariffnemndas vedtak

Med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler mv. har Tariffnemnda truffet vedtak om videreføring av delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene, og fastsatt ny forskrift.

Tariffnemndas vedtak innebærer at forskriften om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene videreføres med endringer i §§ 5 og 7, samt justerte lønnsatser.

Oslo, 11. oktober 2018

Dag Nafstad
Steinar Holden
Giuditta Cordero-Moss
Knut Bodding
Kurt Weltzien

Forskrift om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene

Hjemmel: Fastsatt av Tariffnemnda 11. oktober 2018 med hjemmel i lov 4. juni 1993 nr. 58 om allmenngjøring av tariffavtaler m.v. (allmenngjøringsloven) § 3.

Kap. I. Innledende bestemmelser

§ 1. Grunnlaget for allmenngjøring

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Landsoverenskomsten for elektrofagene 2018-2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Nelfo på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og EL & IT Forbundet på den annen side.

§ 2. Virkeområde og gjennomføringsansvar

Forskriften gjelder for bedrifter som utfører installasjon, montasje og vedlikehold av elektriske anlegg for automatisering, data, telekommunikasjon o.l. Forskriften gjelder for arbeidstakere som utfører slikt arbeid i slike bedrifter.

Forskriften gjelder ikke for petroleumsvirksomheten til havs.

Med faglært arbeidstaker menes arbeidstaker med offentlig godkjent fagbrev, DSB godkjenning eller tilsvarende utdanning innenfor det fagfelt arbeidstaker utfører arbeid.

Forskriften gjelder ikke lærlinger og personer på arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsgiver og den som i arbeidsgivers sted leder virksomhet som utfører arbeidsoppdrag som nevnt i første ledd skal sikre at bestemmelsene i forskriften gjennomføres.

Kap. II. Lønns- og arbeidsvilkår

§ 3. Lønnsbestemmelser

Arbeidstakere som utfører installasjon, montasje og vedlikehold av elektriske anlegg for automatisering, data, telekommunikasjon og lignende, jf. § 2, skal ha en lønn per time på minst:

- a) kr 211,70 for faglærte som utfører fagarbeid.
- b) kr 184,36 for øvrige arbeidstakere.

Ved skiftarbeid skal det beregnes kompensasjon av minste timelønn i første ledd på:

- a) 17 % ved toskiftsarbeid.
- b) 27,3 % ved treskiftsarbeid.

§ 4. Regulering av lønn i forskriftens virketid

Tariffnemnda kan endre satsene i § 3 som følge av tariffrevisjoner.

§ 5. Utgifter til reise, kost og losji

For arbeidsoppdrag hvor overnatting utenfor hjemmet er nødvendig, skal arbeidsgiver etter nærmere avtale dekke nødvendige reiseutgifter ved arbeidsoppdragets begynnelse og slutt.

Før arbeidsgiver sender arbeidstaker på oppdrag utenfor sitt hjemsted, skal det være avtalt ordninger vedrørende kost og losji. Arbeidsgiver skal som hovedregel sørge for kost og losji, men fast diettsats, betaling etter regning e.l. kan avtales.

Kap. III. Fravikelighet m.m.

§ 6. Fravikelighet

Forskriften kommer ikke til anvendelse dersom arbeidstaker samlet sett er omfattet av gunstigere lønns- og arbeidsvilkår etter avtale eller etter det lands rett som ellers gjelder for arbeidsforholdet.

Kap. IV. Ikrafttreden m.m.

§ 7. Ikrafttreden og opphør

Forskriften trer i kraft 1. desember 2018.

Forskriften gjelder inntil Tariffnemnda treffer nytt vedtak. Forskriften opphører likevel å gjelde dersom partene i tariffavtalen ikke har krevet nytt vedtak innen en måned etter at tariffavtalen er avløst av en ny avtale, jf. allmenngjøringsloven § 7.

Forskrift 23. september 2016 nr. 1243 om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene oppheves samtidig med ikrafttredelse av denne forskrift.